

ДЕФЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація: У статті проаналізовано найбільш поширені дефекти національного законодавства, що є детермінантами виникнення корупції, – колізії, аномії та прогалини у законодавстві України.

Ключові слова: корупція, детермінанти, злочинність, службова особа.

Аннотация: В статье проанализированы наиболее распространенные дефекты национального законодательства, которые являются детерминантами возникновения коррупции, – коллизии, аномии и пробелы в законодательстве Украины.

Ключевые слова: коррупция, детерминанты, преступность, должностное лицо.

Summary: The article analyzes the most widespread defects of national legislation, which are determinants of corruption, – collisions, anomies and gaps in the legislation of Ukraine.

Key words: corruption, determinants, crime, official.

Корупція – явище, властиве для будь-якої держави, незалежно від соціально-економічної формації і форми правління, а протидія їй – залишається однією з найважливіших проблем людства. У щорічному рейтингу міжнародної неурядової організації Transparency International (станом на 25 серпня 2018 року) за рівнем корупції Україна, з індексом 30, посідає 130 місце серед 180 країн світу [1]. В Україні існує велика кількість причин та умов виникнення корупції на державній службі, що обумовлює актуальність обраної теми.

Детермінація розуміється як підпорядкований об'єктивним законам природи і суспільного розвитку складний процес породження, замовлення, взаємних трансформацій і динамічних змін явищ, процесів, подій та станів оточуючої дійсності [2, с. 1].

Професор Б. М. Головкін під *причиною злочинності* пропонує розуміти криміногенну деформацію суспільної свідомості у виді антисоціальних поглядів, звичаїв, традицій, установок, що за певних умов закономірно породжують злочинність як свій наслідок. На його думку, структурними компонентами суспільної свідомості, що зазнають криміногенної деформації, є суспільна психологія та суспільна ідеологія, а її деформації включають антисоціальні погляди, звичаї і традиції, установок, що суперечать панівній системі цінностей, правовим і моральним нормам, інтересам усього суспільства і за певних умов породжують злочинність [2, с. 5].

Однак причини можуть породжувати злочинність як наслідок лише при поєднанні із умовами. *Умови злочинності* – це сукупність негативних явищ і процесів, що сприяють формуванню та прояву причин злочинності, що залежно від функціональної ролі умови поділяються на необхідні та достатні [2, с. 7].

Слід зазначити, що нині у правовій доктрині відсутня єдина позиція щодо відображення континууму елементів, які утворюють сутність умов корупції у сучасному суспільстві. Однак, варто вказати на неефективність діяльності влади, яка проявляється у непослідовній державній політиці. Таким прикладом є правова політика, що виражена у системі законодавства: низька якість законодавчої бази, багато прогалин, колізій та аномій тощо. Саме вони свідчать про нестабільність національного законодавства, відсутність стратегічного курсу його розвитку та низьку ефективність правового регулювання як такого [3, с. 109]. Отже, можемо виділити таку умову корупціалізації соціального середовища як *дефекти національного законодавства: колізії, аномії, прогалини*.

Колізійність нормативної регламентації суспільних відносин полягає у порушенні правила преюдиційності у контексті нормотворчої чи підзаконної правозастосовної діяльності, внаслідок чого аналогічний правовий інститут набуває суперечливого відображення у положеннях різних нормативних актів [4, с. 153].

Щодо явища *правової аномії*, то слушною є думка М. І. Мельника: «Відсутність спеціалізованих правових приписів, або ж виключно декларативний характер останніх призводить до необхідності евентуального вирішення правової ситуації службовою особою на основі відчуття правової доцільності, а це і є визначальним фактором для сприяння зловживанням» [5, с. 55-56]. Слід деталізувати цю тезу тим, що явище аномії правової системи простежується й у разі фактів порушення нормотворчого процесу у формі непослідовності чи неповноти нормативної регламентації певного правового інституту.

Прогалини у праві – елемент низки дефектів правової системи, проявом котрого виступає відсутність регламентації процедурної частини алгоритму застосування положень чинного законодавства, що зумовлює необхідність застосування одного з механізмів правового заміщення: «аналогії закону» чи «аналогії права».

Якравим прикладом прояву недосконалості нормативно-правового регулювання суспільних відносин є цілком на законних засадах ухилення особи від кримінальної

відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), яке можливе шляхом винесення виправдувального вироку, що передбачає існування трьох механізмів: перший – якщо порушено загальні засади кримінального провадження, передбачені Главою 2 КПК, на основі чого можна стверджувати про потенційну недопустимість доказів, та процесуальні гарантії справедливого судового розгляду; другий – якщо мало місце схилання особи обвинуваченого до вчинення зазначеного злочину шляхом провокації; третій – шляхом перекваліфікації суспільно-небезпечного винного дня, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, на ч. 1 ст. 190 КК.

Наступним прикладом дефектів національного законодавства є відсутність законодавчого визначення окремих понять, що становлять понятійний апарат статей, у яких передбачається кримінальна відповідальність за злочини у сфері службової діяльності. Зокрема, у законодавстві України відсутні визначення базових (основних) понять, що утворюють законодавче формулювання цього спеціального суб'єкта злочину: «професійна діяльність», «публічна послуга». Лише в Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 90-р, зазначається: «...послуги, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, становлять сферу публічних послуг». Однак статус Концепції не обов'язковий, а тому відповідні положення не обов'язкові для застосування на практиці [6].

Ще одним схожим прикладом є відсутність у чинному антикорупційному законодавстві вичерпного переліку складів корупційних правопорушень, що засвідчує анемічність окресленої ланки законодавства, детермінуючи ускладнення та зменшуючи ефективність заходів запобігання та протидії цьому феномену.

Усі з названих форм прояву недосконалості нормативно-правового регулювання суспільних відносин сприяють порушенням режиму законності, даючи можливість уповноваженим суб'єктам правозастосовної діяльності реалізовувати функції управління всупереч інтересам держави, суспільства та служби, підривають авторитет держави, створюють сприятливе середовище для виникнення та інституціоналізації феномена корупції у суспільно-правовій практиці нашого суспільства. Таким чином, перед українськими парламентарями та науковцями стоїть складне завдання – приведення національного антикорупційного законодавства до ладу, що сприятиме більш ефективному його застосуванню та міцному базису для запобігання та протидії корупції.

Список використаних джерел:

1. Рейтинг стран мира по уровню восприятия коррупции. // Гуманитарная энциклопедия. Центр гуманитарных технологий, 2006–2018 (последняя редакция: 25.08.2018). – URL: <https://gtmarket.ru/ratings/corruption-perceptions-index/info> (дата обращения 30.10.2018).
2. Головкін Б. М. Причинність у системі детермінації злочинності / Б. М. Головкін. // Теорія і практика правознавства. – 2014. - Вип. 1. – С. 1–9.
3. Головкін Б. М. Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні / Б. М. Головкін // Форум права. – 2014. – № 1. – С. 106–111.
4. Кісіль З. Р. Макро- й мікросистемні детермінанти виникнення корупції та механізм учинення корупційних проступків / З. Р. Кісіль // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2015. - №4. – С. 149–161.
5. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії / М. І. Мельник. – К.: Атіка, 2001. – 304 с.
6. Концепція розвитку надання системи адміністративних послуг органами виконавчої влади: затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 90-р // Законодавство України. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-p> (дата звернення 30.10.2018).

Науковий керівник – д-р. юрид. наук, проф. Б.М.Головкін

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Матеріали XVIII студентської наукової конференції
з кримінології

(м. Харків, 28 листопада 2018 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2018

УДК 343.9:328.185(477)

A43

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (*голова*);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (*відповідальний секретар*);
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, доц. М. Ю. Валуйська;
канд. юрид. наук, доц. С. Ю. Лукашевич;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук О. В. Гальцова;
канд. юрид. наук М. О. Маршуба;
канд. юрид. наук О. В. Новіков;
канд. юрид. наук К. Д. Кулик;
канд. юрид. наук М. Ю. Кутепов;
канд. юрид. наук Н. В. Сметаніна;
зав. лабораторією Ю. Г. Бойко

A43 **Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали XVIII студ.**
наук. конф. з кримінології (м. Харків, 28 листоп. 2018 р.) / за заг. ред.
А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2018. – 196 с.

ISBN 978-966-937-540-7

ISBN 978-966-937-540-7

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018